

8a. Zagadnienia na sprawdzian . Dział IV. Polska po II wojnie światowej.

1. Przesiedlenia ludności

a) sytuacja demograficzna w 1945 r.

- podczas wojny zginęło około 6 mln obywateli polskich, gł. Żydów i Polaków,
- ludność na Kresach Wschodnich znalazła się poza granicami; część obywateli polskich nadal znajdowała się na Syberii lub w Kazachstanie ,
- na Zachodzie pozostali emigranci – w przeważającej większości przedwojenna elita,
- na ziemiach przyłączonych do Polski znalazło się ok. 3 mln Niemców

b) przesiedlenia:

- zgodnie z decyzją konferencji poczdamskiej wysiedlono ok. 3 mln Niemców do NRD,
- do ZSRR wysiedlono ok. 500 tys. Ukraińców, 36 tys. Białorusinów, kilkanaście tys. Litwinów,
- z Polski wyjeżdżali Żydzi obawiający się antysemityzmu (pogrom kielecki 1946 r.)
- do Polski powróciła część żołnierzy PSZ, jeńcy obozów koncentracyjnych i obozów jenieckich,
- przesiedlono obywateli polskich z ZSRR - ok. 1, 5 mln osób do końca 1947 r.(nie wszystkich – pozostało ok. 1,6 mln),
- około 3 mln osób z centralnej Polski przesiedliło się na tzw. Ziemię Odzyskane,
- **Akcja Wisła** – od końca kwietnia 1947 r. do lipca 1947 r. – Akcja wysiedlenia ok. 140 tys. Ukraińców, Łemków i Bojków z terenów południowo-wschodniej Polski na Pomorze, Dolny Śląsk, Warmię i Mazury. Celem było pozbawienie UPA zaplecza oraz polonizacja tej ludności.

2. Referendum 30.06.1946 r.

a) **KRN przyjęła ustawę o przeprowadzeniu referendum 27.04.1946 r. Referendum miało na celu:**

- wykazanie jedności społeczeństwa i zaufania do rządzących władz,
- odwleczenie terminu wyborów,
- wypróbowanie metod politycznych, które chciano wykorzystać podczas wyborów.

b) **Pytania** zostały zredagowane tak by uzyskać na nie odpowiedzi pozytywne:

- (1) Czy jesteś za zniesieniem Senatu ?
- (2) Czy jesteś za utrwaleniem reform społeczno—gospodarczych ?
- (3) Czy chcesz utrwalenia granicy zachodniej Polski na Odrze i Nysie Łużyckiej ?

c) wyniki:

	Oficjalne	Nieoficjalne głosy z Krakowa
Pyt. 1	68,2% na „TAK”.	83,3 % na „NIE”
Pyt. 2	77,3% na „TAK”	59% na „NIE”
Pyt. 3	91,4% na „TAK”	70% na „TAK”.

Referendum zostało sfałszowane.

3. Wybory – 19.01.1947 r.

a) **nowa ordynacja** wyborcza umożliwiała liczne nadużycia i fałszerstwa:

- obwodowe komisje wyborcze mogły pozbawić obywatela prawa głosu,
- w wyborach mogli kandydować urzędnicy państwowi,
- obwodowe komisje wyborcze powstały w jednostkach wojskowych (głosowanie na rozkaz),
- wyniki wyborów miała ogłosić tylko Komisja Centralna — tylko ona miała prawo liczyć głosy.

b) do wyborów przystąpiły:

- Blok Stronnictw Demokratycznych (PPS, PPR, SL, SD) – komuniści startowali z 1 listy; mandaty mieli dzielić między siebie według z góry ustalonego klucza.
- PSL „Nowe Wyzwolenie”.
- PSL Mikołajczyka – opozycyjne
- SP – opozycyjne

c) wyniki

Oficjalne		Nieoficjalne wyniki z Gniezna	
Blok Stronnictw Demokratycznych	80,1% głosów	PSL Mikołajczyka	74% głosów
PSL „Nowe Wyzwolenie”	3,5 % głosów		
PSL Mikołajczyka	10,3% głosów		
SP	4,7%		

- Wyniki zostały sfałszowane.
- Nowy sejm wybrał **prezydenta** – został nim **Bolesław Bierut**. **Nowym premierem** – **Józef Cyrankiewicz**.

4. Charakterystyka postaw Polaków wobec nowych władz – organizacje konspiracyjne, żołnierze wyklęci i ich działalność. Podręcznik s.166 – 168.

5. Represje komunistyczne wobec opozycji i żołnierzy wyklętych – przykłady. s. 168 – 170.

6. Powojenna odbudowa

1) Odbudowa zniszczeń wojennych

- a) po II wojnie światowej Polska była najbardziej zniszczonym krajem europejskim; zburzono większą część dużych miast: Poznania, Warszawy, Gdańska, Szczecina, Wrocławia
- b) zagospodarowywanie Ziem Odzyskanych:
- tereny Ziem Odzyskanych zostały spustoszone przez Armię Czerwoną:
 - ✓ wywieziono do ZSRR wyposażenie fabryki i zakładów, infrastrukturę kolejową, dobra kulturowe, zwierzęta hodowlane i plony,
 - ✓ spalono zabudowę miast i wsi
 - osiedlono na nich ludność polską z Kresów Wschodnich i z Polski centralnej,; część ludności obawiała się, że będzie musiała te ziemie opuścić po konferencji pokojowej, do której nigdy nie doszło.
 - tereny te cechował wysoki poziom rozwoju gospodarczego; były pokryte siecią dróg asfaltowych, siecią kanalizacyjną, miejscowości składały się z murowanych domów.
- c) odbudowa kraju ze zniszczeń wojennych:
- nadzór nad nią sprawował Bolesław Bierut,
 - powstało Biuro Odbudowy Stolicy w celu koordynowania prac renowacyjnych w Warszawie. Odtwarzano zniszczone budynki, budowano zupełnie nowe wg założeń architektury socjalistycznej,
 - na odbudowę stolicy przywożono cegły z Ziem Odzyskanych.

2) Reforma rolna PKWN 6.09.1944 r.

- a) cele reformy:
- zdobycie poparcia chłopów dla nowych władz,
 - likwidacja ziemiaństwa jako grupy społecznej,

- b) ziemię do parcelacji między bezrolnych i małorolnych chłopów zdobyto przez wywłaszczenie dotychczasowych właścicieli bez odszkodowania. Wywłaszczeniem zostały objęte:
- majątki powyżej 50 ha użytków rolnych,
 - na terenach województw poznańskiego, śląskiego i pomorskiego – majątki powyżej 100 ha,
- c) ziemię parcelowano na działki początkowo o powierzchni 2 – 3 ha, a później 5 ha. Na ziemiach pomieckich tworzone gospodarstwa o powierzchni 7 – 15 ha.
- d) otrzymujący ziemię płacili w ratach przez 10 – 20 lat równowartość rocznych plonów.
- e) Skutkiem reformy było znaczne rozdrobnienie własności rolnej. Średnia wielkość gospodarstw 5,2 ha. Zniszczono wyposażenie oraz zabudowę danych majątków ziemskich.

3) Nacjonalizacja gospodarki

a) 1946 – 1947 r. nacjonalizacja (upaństwowienie) przemysłu

- została przeprowadzona na mocy ustawy o nacjonalizacji z 3.01.1946 r. ; przeprowadzał ją minister Hilary Minc,
- polegała na przejęciu przez państwo bez odszkodowania przedsiębiorstw należących do Niemców, „zdrajców narodu”, przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 50 osób, majątki polskich Żydów zamordowanych podczas wojny i nie tylko; nacjonalizacją objęto wszystkie strategiczne działy gospodarki,
- odszkodowanie wypłacono jedynie właścicielom niezdolnym do pracy,
- początkowo pozostawiono prywatną własność w rzemiośle i handlu

b) nacjonalizacja handlu – tzw. bitwa o handel – zmniejszenie ilości prywatnych sklepów i hurtowni

c) nacjonalizacja rzemiosła – zmniejszono liczbę prywatnych zakładów rzemieślniczych; tworzone spółdzielnie rzemieślnicze

d) próba kolektywizacji rolnictwa (upaństwowienia ziemi) do 1956 r. – utworzone ponad 8 tys. spółdzielni rolniczych, a w 1949 r. Państwowe Gospodarstwa Rolne (PGR). By zmusić chłopów do wstępowania do PGR-ów czy spółdzielni rolniczych nakładano na nich kontyngenty i wysokie podatki.

4) Industrializacja kraju

a) **utworzono CUP** – Centralny Urząd Planowania, który zajmował się tworzeniem planów gospodarczych, którym podporządkowano całą gospodarkę.

b) **plan 3-letni 1947 – 1949**. Celem – odbudowa kraju ze zniszczeń wojennych, podniesienie poziomu życia ludności oraz włączenie w system gospodarczy Polski Ziemi Odzyskanych. Plan zakończył się sukcesem; odbudowano kraj, wiele przedsiębiorstw i zakładów, których produkcja trafiała wprost do obywateli. W wielu dziedzinach gospodarki przekroczone wskaźniki przedwojenne.

6. Polska w czasach stalinizmu

1) Cechy stalinizmu:

- wprowadzenie hegemonicznego systemu partyjnego,
- rozwój systemu bezpieczeństwa, który stał na straży ustroju,
- eliminacja przeciwników politycznych, podziemia niepodległościowego i tych, którzy nie zgadzali się z przyjętą ideologią,
- ujednoczenie wszystkich organizacji społecznych i młodzieżowych, podporządkowanie ich jednej ideologii,
- w sztuce i literaturze wprowadzenie socrealizmu (realizmu socjalistycznego),
- walka z Kościołem katolickim,

- wprowadzenie systemu gospodarczego wzorowanego na systemie radzieckim,
- całkowite uzależnienie się od ZSRR ,
- nie przestrzeganie praw i swobód obywatelskich

2) Przemiany ustrojowe w okresie stalinizmu

a) **wprowadzenie systemu hegemonicznego** — eliminacja opozycyjnych partii politycznych, ujednoczenie ruchu robotniczego i podporządkowanie mu innych partii. Powstanie systemu, w którym jedna partia była hegemonem, a dwie pozostałe jej satelitami. Pozostawienie tych partii miało przekonać społeczeństwo o pluralizmie politycznym rządów komunistycznych

- zjednoczenie ruchu robotniczego: 15.12.1948 r. – powstała **Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR)**. Z partii usunięto wszystkich opozycjonistów. Przewodniczącym PZPR został **Bolesław Bierut**. Partia ta stała się hegemonem
- zjednoczenie ruchu ludowego: 27.11.1949 r. – powołano **Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (ZSL)**. ZSL uznało hegemoniczną rolę PZPR, stało się jej satelitą.
- **SD** – w październiku 1948 r. SD uznało hegemoniczną rolę partii robotniczej w budowie socjalizmu. Wysłunięto tezę o wyższości gospodarki spółdzielczej nad indywidualną, opowiedziano się za stopniowymi zmianami przeprowadzonymi na zasadzie dobrowolności;

b) **ujednoczenie ruchu młodzieżowego** – 1948 r. – połączenie organizacji młodzieżowych w **Związek Młodzieży Polskiej (ZMP)**.

c) **utworzenie licznych organizacji podporządkowanych partii**: Zrzeszenie Studentów Polskich (ZSP), Liga Przyjaciół Żołnierza, Liga Kobiet, Towarzystwo Przyjaźni Polsko – Radzieckiej

d) **zlikwidowano w Polsce samorząd**

e) **wprowadzono kult jednostki** – Stalina i Bieruta – oddawano im cześć. Wznoszono im pomniki, na ich cześć pisano wiersze, przedstawiano ich jako niezwykłych ludzi, nazywano ich nazwiskami ulice, szkoły, fabryki nawet miasta.

f) **konstytucja stalinowska – konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 22.07.1952 r. (PRL)**

❖ **zasady ustroju socjalistycznego**:

- Polska krajem „demokracji ludowej”, w którym władza należy do „ludu pracującego miast i wsi”,
- gospodarka PRL opierała się na „uspołecznionych środkach produkcji i monopolu państwa w handlu zagranicznym”. Konstytucja nie precyzowała pojęcia własności prywatnej,
- Konstytucja znosiła trójpodział władzy, wprowadzając jednolitość władzy państwowej.

❖ **organy władzy państwowej**

- **Sejm** – jednoizbowy. Sejm powoływał rząd, posiadał najwyższą władzę (tylko na papierze).
- **Rada Państwa** – 15 osób. Łączyła uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej. Ratyfikowała i wypowiadała umowy międzynarodowe, przejmowała kompetencje Sejmu między sesjami, posiadała zwierzchnią władzę nad radami narodowymi, odpowiadał przed nią Prokurator Generalny.
- **radę narodowe** – system rad ułożony hierarchicznie; były organami administracji państwowej; wybierano je na 3 lata.

❖ **konstytucja gwarantowała szeroki wachlarz praw obywatelskich** lecz „nie mogły one godzić w ustrój i porządek prawny PRL”.

❖ **Konstytucja nie była demokratyczna**: zawierała bardzo dużo ogólnych sformułowań, które można było dowolnie interpretować, nie precyzowała kompetencji poszczególnych organów władzy (kompetencje te się zacierały), nie określała zasad odpowiedzialności ministrów, nie

precyzowała trybu zgłaszania kandydatów na posłów. **Faktyczną władzę sprawował I sekretarz PZPR.**

4) Sztuka i nauka stały się narzędziem propagandy i indoktrynacji

- odbudowano teatry, kina, biblioteki i świetlice. Zostały one upaństwowione. W kinach i teatrach wprowadzono odpowiedni dla mas repertuar,
- radio, prasa, film zostały podporządkowane państwu i szerzyły obowiązkową ideologię, zgodną z marksizmem i leninizmem. Zagłuszano polskojęzyczne radiostacje zachodnie (m.in. radio Wolna Europa),
- wprowadzono cenzurę,
- propagowano kulturę radziecką,
- wprowadzono **socrealizm** do filmu, sztuk pięknych (malarstwo, rzeźba, muzyki — gloryfikowanie pracy fizycznej, przedstawianie bohaterów komunizmu, sztuka ludowa była promowana),
- nauka i sztuka miały kształtować nowych obywateli; była skierowana do najniższych warstw społeczeństwa — robotników i chłopów. Polska miała być państwem robotniczo – chłopskim. Skutkiem było praktyczne zlikwidowanie analfabetyzmu poprzez naukę dorosłych.

5) Walka z Kościołem katolickim

a) cel – ograniczenie wpływu religii na społeczeństwo i jego laicyzacja

b) 1950 – podpisanie porozumienia między rządem a Episkopatem.

- Władze państwowe zgodziły się na: powrót religii do szkół, zachowanie szkół katolickich m.in. KUL – Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, prawo katolików do stowarzyszania się, wydawania własnej prasy, swobody kultu i pielgrzymek. W zamian
- Kościół, w zamian za możliwość prowadzenia działalności duszpasterskiej, uznał legalność władz. Episkopat zobowiązał się nauczać w duchu poszanowania prawa i władzy państwowej, współpracować przy zwalczaniu zbrojnych oddziałów podziemia niepodległościowego.

c) represje wobec Kościoła:

- władze wtrącały się do obsadzania diecezji,
- władze zlikwidowały niższe seminaria duchowne,
- cenzurowanie wydawnictw kościelnych,
- uniemożliwianie odbywania pielgrzymek,
- szykanowano opornych duchownych: 1951 r. aresztowano biskupa Czesława Kaczmarka, którego oskarżono o kolaborację z Niemcami i szpiegostwo. Skazano go na 12 lat więzienia. W 1953 r. aresztowano prymasa Polski kardynała Stanisława Wyszyńskiego. Internowano go na 3 lata.
- W 1953 r. zmuszono duchowieństwo do złożenia ślubu na wierność PRL.

7. Poznański czerwiec 28-30.06.1956 r.

a) przyczyny – pogarszająca się sytuacja bytowa robotników

b) żądania robotników:

- zwrot nieprawnie pobranego podatku od wynagrodzeń najlepiej zarabiających robotników,
- obniżenie wygórowanych norm produkcyjnych,
- podwyżka płac

c) sytuację zaogniło aresztowanie delegacji, która została wysłana na rozmowy z przedstawicielami władz.

- d) robotnicy wyznaczyli datę strajku podczas trwających Międzynarodowych Targów Poznańskich. Strajk ten rozpoczął się **w poznańskich zakładach im. Hipolita Cegielskiego (wtedy Józefa Stalina)**. Przyłączyli się do niego robotnicy Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego i Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego
- e) 28.06. – manifestacja liczyła ok. 100 tys. osób. protestujący zaatakowali więzienie na Młyńskiej i Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego. Manifestacja przekształciła się w walki uliczne.
- f) Władze podjęły decyzję o pacyfikacji tłumu. Do pacyfikacji wyznaczono jednostkę Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz jednostki pancerne Śląskiego Okręgu Wojskowego. Strzelanina trwała do rana 29 czerwca 1956 r. Zginęło 75 osób, w tym 13-letni Roman Strzałkowski, którego śmierć stała się symbolem. Rannych zostało około 800 osób.

8. Polski październik 1956 r.

a) problemy władzy komunistycznej w 1956 r.

- fiasco planu 6-letniego w zakresie przemysłu spożywczego i rolnictwa
- niezadowolenie społeczeństwa spowodowane:
 - obniżaniem się poziomu bytowego ludności,
 - ingerowaniem służb bezpieczeństwa w życie obywateli,
 - prześladowaniem Kościoła katolickiego,
 - niekorzystną dla obywateli wymianą waluty z 1950 r., która pozbawiła ich oszczędności,
- brak zaufania społeczeństwa do władz spowodowany:
 - dużą ilością doradców radzieckich w polskiej armii – radzieccy oficerowie pełnili wiele kierowniczych funkcji,
 - naczelnym dowódcą był marszałek Konstanty Rokossowski z ZSRR,
 - władze pochodziły z nadania radzieckiego
- d) referat Chruszczowa na XX Zjeździe i śmierć Bolesława Bieruta w 1956 r. osłabiła władze komunistyczne w Polsce

b) odwilż po wygłoszeniu Referatu na XX Zjeździe KPZR spowodowała złagodzenie cenzury. Skutki:

- w prasie zaczęto poruszać dotąd zakazane tematy – prasa stała się forum dyskusyjnym. Takim forum stał się tygodnik „Po Prostu”
- powstawały dyskusyjne Kluby Krzywego Koła
- publikowano utwory literackie, które krytykowały legendy industrializacji i jej efekty.

c) Zmiany w PZPR po śmierci Bolesława Bieruta w 1956 r.

- I sekretarzem PZPR został **Edward Ochab**
- w PZPR doszło do **rozłamu na dwa ugrupowania**:
 - **puławianie** (nazwa od ul. puławskiej gdzie część z nich mieszkała) - odłam liberalny, który dążył do zmian, dostosowanie się do oczekiwań społecznych, chciał reform. Wiązał swoją przyszłość z powrotem do władzy Władysława Gomułki.
 - **natolińczycy** (nazwa od pałacu rządowego w Natolinie gdzie się spotykali) - odłam konserwatywny, który próbował hamować liberalizację
- rozpoczęto proces usuwania stalinowców z aparatu partyjnego
- ogłoszono amnestię dla więźniów politycznych
- zaczęły powstawać robotnicze inicjatywy samorządowe

d) 19.10.1956 r. – początek VIII Plenum KC PZPR (zebranie Komitetu Centralnego PZPR) , na którym puławianie chcą przekazać funkcję I sekretarza PZPR Władysławowi Gomułce

e) zaniepokojone sytuacją w Polsce władze ZSRR podejmują następujące działania:

- do Warszawy przyjechała delegacja radziecka z Nikitą Chruszczowem na czele,
- wojska radzieckie wyruszyły w kierunku Warszawy,
- flota radziecka zablokowała porty polskie,
- lotnictwo radzieckie patrolowało polską przestrzeń powietrzną

f) Władysław Gomułka przekonał Nikitę Chruszczowa do wycofania wojsk radzieckich do koszar

g) 20.10.1956 r. Władysław Gomułka został I sekretarzem PZPR

9. Początki rządów Gomułka 1956 – 1958

- a) amnestia kolejnych więźniów politycznych
- b) anulowano wyroki dla uczestników Poznańskiego Czerwca
- c) rozpoczęto procesy rehabilitacyjne osób niesłusznie skazanych w okresie stalinowskim
- d) zaniechano kolektywizacji rolnictwa
- e) poprawiły się stosunki z Kościołem:
 - wypuszczono z więzień i ośrodków internowania duchownych,
 - ponownie zezwolono na nauczanie religii w szkołach
- f) z polskiej armii odwołano radzieckich oficerów i dowódców,
- g) do służby wrócili oficerowie i żołnierze represjonowani w czasach stalinowskich,
- h) zreformowano aparat bezpieczeństwa tworząc Służbę Bezpieczeństwa (SB)
- i) Gomułka podpisał z ZSRR porozumienie, dzięki któremu do Polski mogli powrócić Polacy, którzy po 1945 r. znaleźli się na terenie ZSRR
- j) od 1957 r. Gomułka rozpoczął ograniczanie swobód obywatelskich. Symbolem było zamknięcie tygodnika „Po prostu”.

10. Mała stabilizacja 1956 – 1960

a) cechy:

- odejście od stalinowskich form kontroli społeczeństwa,
- duże uzależnienie od Moskwy,
- zniknął strach przed bezpodstawnymi aresztowaniami,
- zmniejszono indoktrynację społeczeństwa,
- rozwój polskiej kultury,
- rozwój polskich środowisk opiniotwórczych zgromadzonych wokół tygodnika „Polityka”,
- nie pozwolono jednak na działalność organizacji niezależnych,
- wszechobecna była cenzura,
- nie poprawiły się warunki bytowe obywateli, rosła dysproporcja standardu życia w stosunku do krajów Europy Zachodniej jak i Czechosłowacji, Węgier czy NRD,
- słabe zaopatrzenie sklepów,

b) polskie osiągnięcia kulturalne:

- rozwój polskiej sztuki filmowej; filmy Andrzeja Wajdy, Andrzeja Munka i Wojciecha Jerzego Hasa zdobyły uznanie na świecie i weszły do kanonu światowego kina,

c) polityka gospodarcza:

- realizowano założenia gospodarki centralnie – planowanej; kolejne plany 5-0 letnie,
- początkowo starano się rozwijać przemysł spożywczy i towarów konsumpcyjnych (sprzęt AGD, motocykle czy telewizory),
- w latach 60-ych ponownie skupiono się na przemyśle ciężkim, opartym na przestarzałych technologiach:

- ✓ powstała petrochemia Płock,
 - ✓ otwarto kopalnie miedzi w Lubinie i Polkowicach,
 - ✓ powstały kopalnie węgla brunatnego w Zagłębiu Turoszowskim i Konińskim,
 - ✓ powstawały liczne elektrownie
 - ✓ huty w Koninie i w Głogowie
 - Polska inwestowała w przemysł zbrojeniowy,
 - zakupiono licencję na produkcję samochodu Fiat 125p z Włoch
- d) polityka zagraniczna
- **1957 r. plan Adama Rapackiego** – plan wprowadzenia strefy bezatomowej w Europie, przedstawiony na sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Plan został odrzucony ze względu na to, że Układ Warszawski posiadał w Europie znaczną przewagę biorąc pod uwagę liczebność wojsk konwencjonalnych (piechota, czołgi itp.)
 - **1970 r. układ z RFN w Warszawie** – był on wynikiem dążeń do normalizacji stosunków ze strony polskiej jak i efektem tzw. „polityki wschodniej” Willy`ego Brandta – kanclerza RFN, który otworzył RFN na wschód.
 - nawiązano stosunki dyplomatyczne z RFN,
 - RFN uznał polsko – niemiecką granicę na Odrze i Nysie Łużyckiej; granica ta została uznana za nienaruszalną

11. Spór z Kościołem w latach 60-ch

12. Marzec 1968 r. w Polsce

13. Grudzień 1970

14. Polska w latach 70-ych